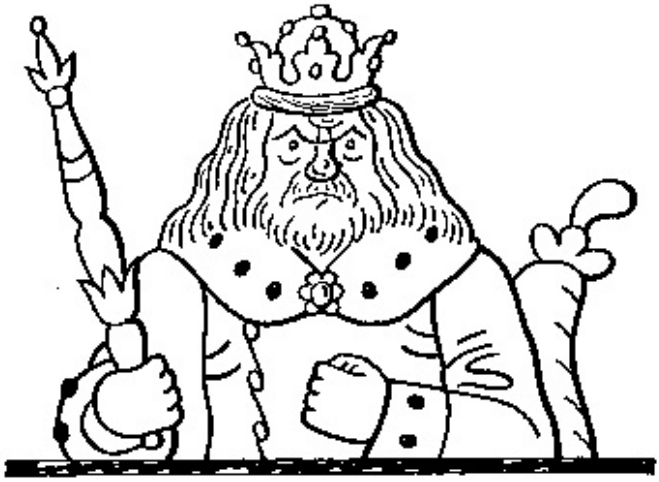
Karel Havl'Źek Borovský

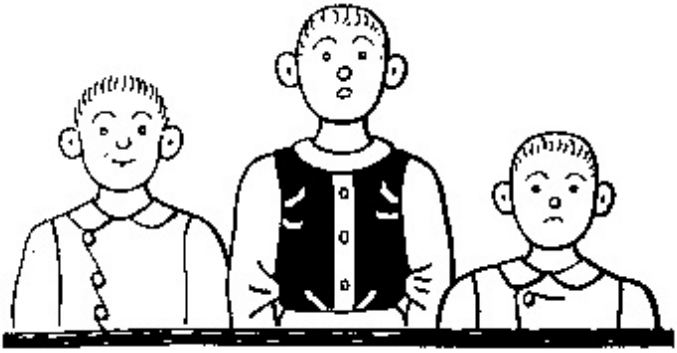
KRç L Lç VRA

KRAJSKÉ NAKLADATELSTVę

Havl'Źkť v Brod

Bylt“ jednou jeden
starý dobrý kr‡l,
ale je to d‡vno,
taky od é ech d‡l,
troje może, devatery hory
d“l’ ten kraj od ŹeskŽkomory,
kde on panoval.

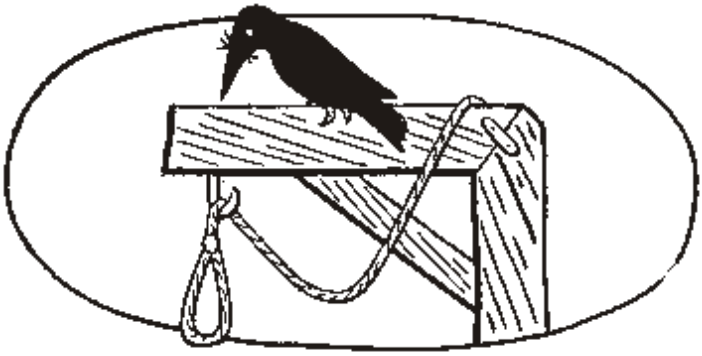

BylĄkr‡l irský L‡vra,
pov’m zkr‡tka v‡m,
a j‡ o tom kr‡li
p“knou p’seň zn‡m:
nalej, star‡, ŹerstvŽho do ŹŠe
a vy, kluci, poslouchejte tiše,
j‡ ji zazp’v‡m.

Posud kr‡le L‡vru
chv‡l’ irský lid,
nebyl ani tyran,
nebyl taky žid,
nenab’jel ciz’m svoji kasu,
rekrutýrkou nesužoval chasu,
nedal chudŽdž’t.

Jenom jednu slabost
ten kr‡l dobrý m“l,
že jest na holiŹe
tuze zanevżel,
dal se holit jenom jednou v roce,
dlouhŽ vlasy po krku široce
nosil jak roj vŹel.

Horš’ ješt“ bylo:
vždy na letnice,
jak oŹistil holiŹ
kr‡lovskŽl’ce,
Źekala jej podivn‡ odplata,
nic na stž’bże, ale skrze kata,
to šibenice!

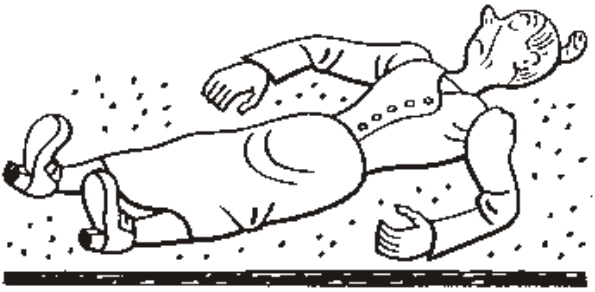

Divili se lidŽ,
mrzela je dost
na tom dobrŽm kr‡li
tahle ukrutnost;
však co kr‡l chce, zdr‡voAąpro poddanŽ,
tak po letech zvykli si IrŹanŽ
na tu podivnost.

Jenom holiŹovŽ
zvyknout nemohli,
na šibenici je
špatnŽpohodl',
než co d"lat? Nic jim nezbývalo,
leda trp"t, neb jich bylo m‡lo
na rebelii.

Každý rok, když t‡hlo
již na letnice,
sebral se bradýżský
cech do radnice:
tam chud‡ci smutn" los metali,
komu padne holit bradu kr‡li
a - šibenice.

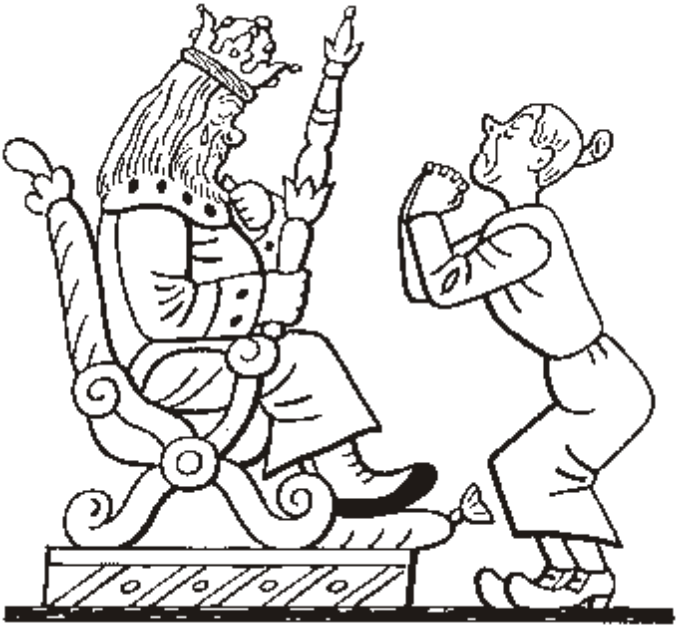

Padl los, ach, padl:
letos Kukul’n
bude holit kr‡le,
starŽvdovy syn;
jak to star‡ vdova uslyšela,
omdlŽvala ustrašen‡ cel‡:
"Ach, mť j Kukul’n!"

Již posloužil kr‡li,
již ho vede kat,
ukrutnou odm“nu
za tu službu br‡t:
tu se matka skrze z‡stup tlaŹ,
sp“ch‡, co j’ starŽs’ly staŹ,
zaň orodovat.

"Kr‡li, pane kr‡li,
syn mť j jedinej,
pro Boha t“ pros’m,
slitov‡n’ m“j!
Co si poŹnu, j‡ uboh‡ vdova,
rad“j sama umž’t jsem hotova,
jen mi syna dej!

Kr‡li, milostpane,
m‡š to lidský cit?
NevinnŽho hocha
katem utratit?
Muž mť j padnul v služb“ tvŽho dvoru
a ty chceš mou jedinkou podporu
hanebn“ mi vz’t? -

Jestliže ty, kr‡li,
dobrŽsrdce m‡š,
jist“ každoroŹn“
jednou bl‡zn’v‡š:
pro nic za nic, pro kr‡lovskŽvousy
kat Źlov“ka bez viny zardous’,
to jsi otec n‡š?" -

Kr‡l se na ty żeŹi
velmi zastyd“l,
ale ješt“ v’ce
slitov‡n’ m“l,
nezlobil se, vzdychnul jen hluboko,
dobrŽsrdce tisklo slzu v oko,
zastavit velel.

Všem se k‡zal vzd‡lit,
jen s‡m Kukul’n
povol‡n ku kr‡li,
bledý jako st’n;
kr‡l tu sed’, na kl’n“ korunu:
"Pžistup, synku, bl’že sem ke trť nu
i pod baldachýn.

Pž’sahej že smlŹš
na v“ŹnŽŹasy,
co jsi na mŽhlav“
vid“l pod vlasy,
pak se tob“ neubl’ž’ v niŹem
a ty budeš mým dvorn’m holiŹem
po všechny Źasy."

R‡d pž’sahal mlad’k
a byl propušt“n
zv“stovati matce
jak jest povýšen;
pak hol’val ob den kr‡li l’ce
a již ž‡dný holiŹna letnice
nebýval v“šen.

T“šili se lidŽ,
že ten dobrý kr‡l
jedinkou svou chybu
vymluvit si dal;
v’ce však než celý n‡rod irský
poŹestný cech holiŹsko - bradýżský
si to liboval.

Stoj’ mladý holiŹ
v dvorskŽm obroku,
raduje se matka
z toho pokroku,
jasnŽhv“zdy na fraku se tžpyt’,
zlatŽporty, vyš’vanŽkv’t’,
bžitva po boku.

Než co plat' hv“zdy,
zlatŽtżepen',
když srdeŹko tr‡p'
ostrŽhryzen':
nevyjevit nic po v“ŹnŽŹasy,
co vid'v‡ na kr‡li pod vlasy
vždy pżi holen'!

Husy št“betaj',
tich‡ je labuĄ,
kdo chce tajnost smlŹet,
holiŹem nebu• :
holiŹovi v“domosti škubou,
než je pov', pżen‡ramn“ hubou:
jazejŹek je rtuĄ.

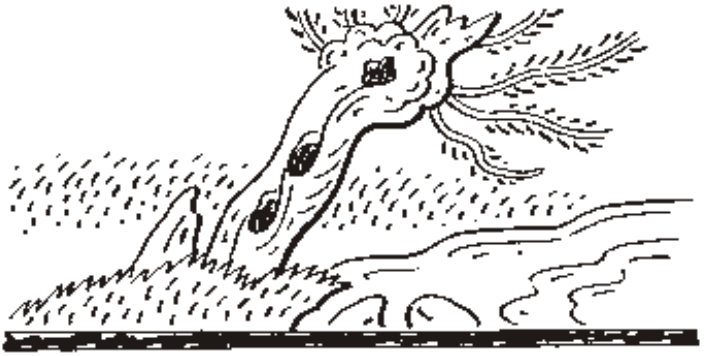

"Ach, mť j milý synu,
co t“ sužuje?
Ve dne nem‡š st‡n’,
v noci pokoje:
bývals vesel, te• ti l’Źko vadne,
mladŽt“lo den ode dne chžadne,
pov“z, co ti je?"

"M‡ mil‡ matiŹko,
ach, pomoc ž‡dn‡!"
"Mť j milý syn‡Źku,
moc zv', kdo se pt‡;
v ŹernŽm lese bydl' pousetvn'Źek,
ten m‡ od všech lidských srdc' kl'Źek,
on ti radu d‡."

Pravil starý v lese:
"Dobże zn‡m tvť j kž'ž,
synku, ty jsi holiŹ
a tajemstv' v'š.
Ty je nesm'š pov“d't ž‡dnŽmu,
neulehŹš ale srdci svŽmu,
až to vyslov'š.

Bl'že u Viklova
na stoku dvou żek
stoj' dut‡ vrba
tżet' lidský v“k;
všeptej do n' v tichŽnoŹn' dob“
svŽtajemstv', a ulev'š sob“,
jiný nem‡m lŽk." -

Hned tu noc se holiŹ
z domu vypravil
zkusit, co mu starec
v lese poradil,
a našeptal do vrby hltav“,
co kr‡l L‡vra skrýv‡ na svŽhlav“,
pak se uzdravil.

Po tom uzdraven’
prošel kr‡tký Źas,
tu strojil kr‡l L‡vra
hluŹný dvorn’ kvas,
z celŽzem“ paniŹky a p‡ni
sjeli jsou se k tomu hodov‡n’
na kr‡ľ v rozkaz.

A po hodov‡n’
velik‡nský s‡l
hladce voskovaný
Źekal již na b‡l;
ješt“ k tomu na tu dvorn’ švandu
nejslavn“jš’ karlovarskou bandu
objednal si kr‡l.

Po é eš’ch je doma
vždycky malý sled,
ale všude jinde
naplňuj’ sv“t:
muzikanty, jezdce, harfenice,
oużednˇky, sirky ze Sušice
najdeš všude hned.

T‡hli hudci k b‡lu,
až pan é erv’Źek
silným kvapem ztratil
z basy kol’Źek,
a když pżišli k viklovskŽmu brodu,
zpozoroval tu svou velkou škodu
na stoku dvou żek.

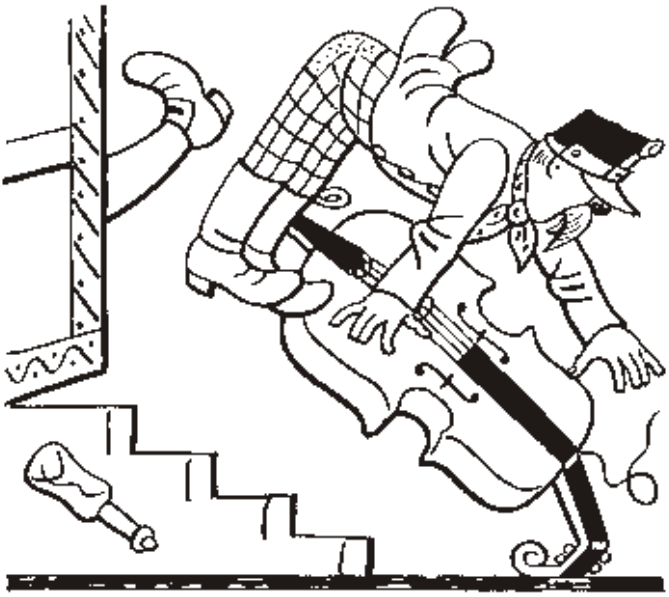
Tam u dutŽvrby
s basou smutn“ st‡l:
"Pť jdu-li ho hledat,
promešk‡me b‡l!"
Už z vrby v“tev na kol’Źek,
co zpť sob’, o tom pan é erv’Źek
nic se nenad‡l.

Zpť sobil tam s basou
kr‡li Źistou v“c,
jak na b‡le pustil
po strun‡ch smyŹec,
tu żve basa, až všechno pżehluš':
"Kr‡l L‡vra m‡ dlouhŽosl' uši,
kr‡l je ušatec!"

Kr‡l dal hned é erv’Źka
s basou vyhodit,
bylo však již pozd“
basu ob“sit,
a taejmstv’, pro n“ž lazebn’ci
um’rali jsou na šibenici,
rozešlo se v lid.

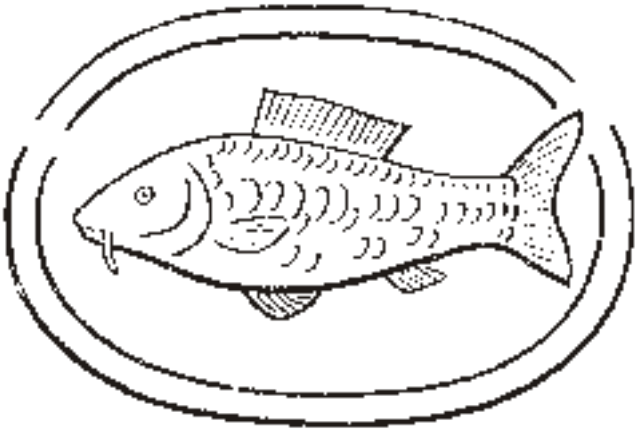
Co nyn' celý sv“t
“vd“l od basy,
nebylo nic platno
skrývat pod vlasy,
tak kr‡l L‡vra nosil po tom b‡lu
svoje dlouhŽuši bez futr‡lu
po všechny Źasy.

A po kr‡tkŽ dob“,
když utich povyk,
l’bil se pżec lidu
dobrý panovn’k,
zd‡lo se jim, že ty dlouhŽuši
pr‡v“ dobże ku korun“ sluš’,
všechno mť že zvyk! -

To je konec p’sn“:
zdr‡v bu• L‡vra kr‡l!
Kukul’n ho vždycky
holil a stž’hal,
neb to nikdy najevo nevyšlo,
jak tajemstv’ až do basy pžišlo
a z basy na b‡l.

Nen’ každ‡ vrba
jako viklovsk‡,
ani každ‡ basa
jak Źerv’Źkovsk‡:
a když t“ co na jazyku svrb’,
našeptej to jen do starŽvrby,
dceruško drah‡!

Thema k tŽto dobromysln“ satirickŽ, optimistickŽ b‡sni o lidských slabostech dala Karlu Havl’Ákovi v Brixenu irsk‡ pov’dka, vydan‡ roku 1851 Moritzem Hartmannem v jeho Irských listech (Briefe aus Irland), otiskovaných v Deutsches Museum. Havl’Ák si pov’dku pŽeÁetl a ihned si ji (11. ś nora 1852) pŽeložil, aby ji mohl jednou už’t b‡snicky, aby na ni nezapomn“l. Tento pŽeklad, nazvaný Poh‡dka o kr‡li L‡vrovi, se n‡m dochoval v pozť stalosti Havl’Ákov“ (Liter‡rn’ archiv Knihovny N‡rodn’ho musea), takže mť žeme podle n“ho pŽesn“ sledovat, jak se b‡sn’k držel svŽ pŽedlohy a jak tŽm“ž nic podstatnŽho nevymýšlel a nepŽetvožoval.

Z 12. Ávence 1854 je už prvn’ dochovaný n‡Ártek b‡snický, skrovný a ješt“ neum“lý, nevytž’bený, na jednom a tŽmž listu (op“t v Liter‡rn’m archivu) nejdž’ve koncept prvn’, poÁ‡teÁn’ strofy a pak (na rubu) varianta tŽto sloky spolu se slokou druhou, ob“ už vylepšenŽ, svižn“jš’. A koneÁn“ je op“t na tomto listu naps‡n prozaický, heslový rozvrh p“tatžiceti strof celŽb‡sn“. Definitivn’ rukopis b‡sn“ byl podle vlastn’ Havl’ÁkovskŽ pozn‡mky ukonÁen 5. z‡ž’ 1854 v Brixenu (musejn’ rukopis, kvartový dvojlist).

Rozhodný pro naše vyd‡n’ je pak Havl’Ákť v vlastnoruÁn’ Ástopis, uložený rovn“ž v Liter‡rn’m archivu a chybn“ datovaný ciz’ rukou: Brixen 12.7.-23.8. 1854.

Všechno tu nach‡z’me, co je v pť vodn’ irskŽ nebo Irsko-n“meckŽ pŽedloze: dobrŽho kr‡le, jeho oslovskŽ uši, jeho dlouhŽ, kryc’ vlasy, holiÁe, jež kr‡l dobrotivý d‡val st’t, jak ho oholili. Ale jednou se kr‡l smiluje nad holiÁem - synem svŽho zachr‡nce, byv uprošen jeho matkou. ŠÁastný ubož‡k mus’ ovšem sl’bit, že neprozrad’, co vid“l, a za to se stane doživotn’m holiÁem kr‡lovským. A historie se rozv’j’ d‡le, d’k lidskŽ pov’davosti a sd’lnosti. Vrba v hrabstv’ WicklovskŽm, tajemstv’ do n’ šeptanŽ, muzikant kr‡lovský si jej’m dževem vysprav’ svou pochroumanou harfu a harfa hraje holiŽovo tajemstv’. Kr‡l pomýšl’ na vyvražd“n’ všech 50.000 host’, co to slyšeli, ale ąsrdce mu pŽece nedalo, dobrŽmu irskŽmu kr‡li, 50.000 nevinných lid’ d‡t odpravit, a když tedy tajemstv’ bylo vyzrazeno, podrobil se tomu, nechal si vlasy zas stž’hat a nosil pŽed sv“tem svŽoslovskŽuši. Ž‡dný si z toho nic ned“lal, nebo dobrŽ irskŽ srdce stoj’ pŽece za n“co, tŽeba vedle oslovských uš’.Ň

Karel Havl'Źek zm“nil jen starobylou harfu irských bardť v novom–dn' basu a km'nek vrbový v kol'Źek vyrobený z vrbovŽho dżeva, a všechno ostatn' ponechal. I ten Wicklov (Viklov), jen si vyšpekuloval všelijakŽ ryz' havl'Źkovskž podrobnosti, jak ho jist“ houfn“ napadali, když zpracov‡val pž'b“h tak naivn“ rozkošný, kde se dobrota kr‡lovsk‡ v pravŽm slova smyslu sytila krv' holiŹskou, odpoušt“j'c nelogicky trest smrti pades‡ti tis'cť m pž'št'ch kalumni‡torť , pž'b“h, jehož pointa hl‡sala nevývratnou pravdu, že si Źlov“k zvykne i na nejv“tš' oslovskŽ uši, když je majitel jejich nos' pokorn“, jako bož' navšt'ven', jako samozżejmost. Co je ostatn“ na tom, že m‡ pan kr‡l osl' uši ? Protože je nemaj' obyŹejn' smrteln'ci, je t'm už żeŹeno, že jsou lidskŽ nicotnŽ uši lepš' a dokonalejš' než pož‡dnŽ slechy bož'ho hov‡dka?

I bohemik‡ln“ (ăPo é eš'ch je doma vždycky malý sledÉ Ň) naladil Karel Havl'Źek svŽ varyto baboboużnŽ, aAjiž šlo o toho panaé erv'Źka anebo o nejednu dom‡c' a dom‡ckou naši moudrost: o ty husy, co št“betaj', o skvostný, monarchický z‡v“r tżet' strofy od konce:

zd‡lo se jim, že ty dlouhŽ uši
pr‡v“ dobże ke korun“ sluš' É

MILOSLAV NOVOTNÝ

Karel Havl’Źek Borovský

KRç L Lç VRA

Text redigoval a doslov napsal Miloslav Novotný

Ilustroval Josef Lada

Typograficky upravili František Mašek a Dundiel

V n‡kladu 3.300 výtisk vydalo roku 1949 krajskŽkomun‡ln’ nakladatelstv’ v Jihlav“, z‡vod Havl’Źk v Brod

Vytiskla knihtisk‡rna Fr. Riedl, n. p. v Havl’Źkov“ Brod“.

Brož. 36 KŹs.